

GEPATIT TURLARI VA AHOLI ORASIDA UCHRASH HOLATI

Mamasiddqov Azizbek

Andijon Abu Ali Ibn Sino Nomidagi Jamoat Salomatligi Texnikumi

Tibbiy profilaktika va diagnostika kafedrası

Yuqumli kasalliklar va infeksion nazorat fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Virusli gepatit qanday kasallik ekanligi, kelib chiqish sabablari, Virusli gepatit tufayli yuzaga keladigan o'zgarishlar va asoratlar haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan. Maqolada hozirgi kunning dolzarb momolaridan biri bo'lgan Virusli gepatit kasalligi profilaktikasi va diagnostikasi, gepatitni erta aniqlash va davolash bo'yicha qilinayotgan ishlarni muhim omillari talqin etildi. Virusli gepatit kasalligini oldini olish haqida buyuk tabiblarni buyuk fikrlari keltirilgan. Virusli gepatit kasalligini obyektiv va sbyektiv omillari tushuntirilgan. O'zbekistonda Virusli gepatit kasalligi profilaktikasi va diagnostikasi, gepatit erta aniqlash va davolash bilan bog'liq olib borilyotgan ishlar haqida malumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: umumiy intoksikatsiya, parenteral, Astenovegativ, bilirubin, gepatit, profilaktika

Аннотация: В данной статье представлена информация о том, что представляет собой заболевание вирусный гепатит, его причины, изменения и осложнения, вызванные вирусным гепатитом. В статье разъяснены важные факторы профилактики и диагностики вирусных гепатитов, что является одной из актуальных проблем современности, раннего выявления и лечения гепатитов. Представлены мнения великих врачей о профилактике вирусных гепатитов. Объяснены объективные и субъективные факторы заболевания вирусными гепатитами. В Узбекистане предоставляется информация о профилактике и диагностике вирусных гепатитов, раннем выявлении и лечении гепатитов.

Ключевые слова: общая интоксикация, парентеральная, астеновегетативная, билирубин, гепатит, профилактика.

Abstract: This article provides information about what the disease viral hepatitis is, its causes, changes and complications caused by viral hepatitis. The article explains the important factors in the prevention and diagnosis of viral hepatitis, which is one of the pressing problems of our time, early detection and treatment of hepatitis. The opinions of great doctors on the prevention of viral hepatitis are presented. The objective and subjective factors of viral hepatitis disease are explained. In Uzbekistan, information is provided on the prevention and diagnosis of viral hepatitis, early detection and treatment of hepatitis.

Key words: general intoxication, parenteral, asthenovegetative, bilirubin, hepatitis, prevention.

Virusli gepatit-o‘tkir yuqumli kasallik; jigar hujayralarining zararlanishi, umumiy intoksikatsiya belgilari, teri va shilliq qavatlarning sarg‘ayishi, peshobning to‘q sariq yoki "pivo"ga o‘xshash, najasning oqimtir tusga (gilvata rangiga) kirishi, jigar, ba‘zan taloqning ham kattalashishi bilan ifodalanadi. Virusli gepatitdeganda bir-biriga o‘xshash olti xil gepatit tushuniladi, bular A, V, C, D, E, G viruslari qo‘zg‘atadigan kasalliklardir. Ular yuqishiga qarab og‘iz orqali (A, E) va parenteral yo‘l bilan yuqadigan (B, C, D, G) xillarga ajratiladi. A va Ye virusli gepatitlarda viruslar bemorning axlati orqali tashqariga chiqadi. Shuning uchun axlat, suv, oziq-ovqat mahsulotlari, bemor foydalangan buyum va narsalardan ifloslanish juda xavfli hisoblanadi. Parenteral yo‘l bilan yuqadigan Virusli gepatitlar shprints, igna va b. tibbiy asboblarni yetarli zararsizlantirmaslik oqibatida, shuningdek qon va qon preparatlari quyish hamda turli tibbiy muolajalar (ginekologik, stomatologik va b.) vaqtida yuqishi mumkin. Virusli gepatitlar davriy kechishi bilan harakterlanadi, uning yashirin, boshlang‘ich, avj olgan, orqaga qaytish va sog‘ayish davrlari ajratiladi. Kasallikning yashirin davri uning turiga qarab har xil: A va E virusli gepatitlarda 7 kundan 60 kungacha, parenteral yo‘l bilan yuqadigan xillarida 2 haftadan 6 oygacha, ba‘zan 1 yilgacha davom etishi mumkin. Virusli gepatityengil, o‘rta va og‘ir, shuningdek asoratsiz va asoratli, o‘tkir, surunkali hamda vaqt-vaqti bilan qaytalanib turadigan shakllarda kechadi; ba‘zan aralash xillari ham kuzatiladi. Homilador ayollar va bolalarda kasallik og‘irroq kechadi. Homiladorlik davrida toksik gepatit. Homilador ayolda gepatitning rivojlanishi jigarda og‘riq, isitma, qon ketishi bilan ko‘rsatiladi, xulq-atvor keskin o‘zgaradi, qo‘zg‘aluvchanlik kuchayadi. Bunda, nafaqat jigar balki, taloqning ham hajmi ortadi, terining qichishi paydo bo‘ladi. Agar homilador ayollarda toksik gepatit kuzatilgan bo‘lsa, bunday bemor qat‘iy diyetaga rioya qilgan hoda ko‘proq dam olishi kerak bo‘ladi. Har qanday jigar kasalliklari, hatto ular remissiyada yoki yashirin formada bo‘lsa ham, shifo berish va ayolni umuman bezovta qilmaslik kerak. Aks holda, yallig‘lanishning oldini olish mumkin bo‘lmaydi. Homilador ayollar uchun toksik gepatit uning asoratlari uchun ayniqsa xavflidir. Gepatopatiya rivojlanadi, buning natijasida qon ivishi sodir bo‘ladi. Bu tug‘ruq paytida xavfli, chunki u qon ketish xavfini oshiradi. Bunday asoratlarning rivojlanishi bilan ko‘p hollarda koagulopatik terapiya o‘tkaziladi, undan keyin homiladorlik to‘xtatiladi, davolanish davom ettiriladi. Xuddi shunday xavfli asorat - bu giperkoagulatsiya bo‘lib, unda qon ivishi kuchayadi. Ikkala patologiya ham homiladorlikni to‘xtatishni talab qiladi. Yetkazib berish gepatoprotektiv terapiya, yangi muzlatilgan plazma

infuzioni, gemostazni rag'batlantirish bilan birga keladi. Har qanday etiologiyaning jigari shikastlangan barcha homilador ayollar shoshilinch kasalxonaga yotqizishni talab qiladi. Bolalarda toksik gepatit. Bolalarda toksik jigar shikastlanishi kam uchraydi. Agar o'sha kam uchraydigan, zararlanish holatlarini tahlil qilsak, bunday bolalarda nevrologik va diorrespirator simptomlar kuzatiladi. Jigarda qon aylanishining buzilishi yanada rivojlanadi. Ko'pincha bolalarda tasodifiy zaharlanish, ya'ni rangpar grebe bilan zaharlanish kuzatiladi. Bola zudlik bilan intensiv terapiya bo'limiga yuboriladi, chunki o'tkir nekroz tez rivojlanadi. Bolalarda, kattalardan farqli o'laroq, lezyonlar allergiya, immunitet tizimining og'ir buzilishlari tufayli yuzaga kelishi mumkin, ularda yanada jiddiyroq yuz beradi. Bolalar, an'anaviy belgilarga qo'shimcha ravishda, anafilaktik shok, kuchli teri toshmasi, immunitet tizimining buzilishi, shu jumladan immunitet tanqisligi paydo bo'lishi mumkin. Terapiya bo'lmasa, to'liq bo'lmagan tiklanish surunkali holga keladi. Yakuniy bosqich astsit bo'lib, ko'pincha o'lim bilan yakunlanadi. O'tkir toksik gepatit. Bunda o'ziga xos xususiyat shundaki, gepatit juda tez sur'atda rivojlanadi, kasallikning cho'qqisi toksin ta'sirining 3-kuniga to'g'ri keladi, gipertrofiya natijasida kuchli og'riqlar kuzatiladi. Natijada harorat keskin ko'tariladi, 38 darajagacha va undan yuqori holatda kuzatilishi mumkin. Toksik dori gepatit. Ko'pincha toksikoz dorilar bilan zaharlanishning natijasidir, buning sababi - giyohvand moddalarni haddan tashqari dozalash yoki uzoq muddatli foydalanishda kuzatiladi. Uzoq muddatli foydalanish bilan surunkali shakl ko'pincha rivojlanadi, dozani oshirib yuborish bilan - o'tkir shakl. Jigar birinchi navbatda dorilarning ta'siriga javob beradi, chunki ularni qayta ishlash jigarda sodir bo'ladi. Shuningdek, jigar qoldiqlarni zararsizlantiradi va ularni tashqariga chiqaradi. Dori-darmonlarni qabul qilishning dozasi va davomiyligi juda xilma-xildir. Hozirgi vaqtda jigarga zarar etkazishi mumkin bo'lgan bir necha ming dori mavjud. Ko'pincha bunday asoratlarning sababi o'z-o'zini davolashdir, chunki bu dorilarning aksariyati retseptsiz. Ba'zi dorilar, dozadan qat'i nazar, jigarda muqarrar yon ta'sirga ega. Ammo ko'pincha bunday dorilarni qabul qilishdan qochib bo'lmaydi. Masalan, kimyoterapiya, antiretrovirus terapiya, saratonga qarshi dorilar. Tananing sezgirligi kuchaygan, tez-tez allergik reaksiyalar bo'lgan odamlarda, qariyalarda har qanday dori-darmonlarni qabul qilishda toksik gepatit rivojlanish xavfi ortadi. Hatto, birinchi qarashda, zararsiz antibiotiklar va antipiretiklar jigarga sezilarli zarar yetkazishi mumkin. Jigar uchun ayniqsa xavfli gormonal dorilar, antidepressantlar, psixotrop moddalar va antipsikotiklar, diuretiklar, antibakterial va antiviral vositalar. Alkogolli toksik gepatit. Spirtli ichimliklar, ayniqsa past sifatli spirtli ichimliklar, salbiy ta'sir ko'rsatadi, ular jigarda neytrallanadi. Odamlarga zararli ta'sir ko'rsatadigan toksinlar mavjud, nekrozga uchraydi, natijada sirrozga, o'limga olib keladi.

Aytish joizki, bemor parhezga qat'iy rioya etsa asta-sekinlik bilan kasallikdan qutula boradi. Bordiyu parhezni buzib qo'ysa, ya'ni kuchli ovqat iste'mol qilsa, jigar

faoliyatiizdan chiqadi va gepatit surunkali tus olib, tuzalishi qiyin kechadi. Umuman surunkali B gepatiti va virusli D (delta) gepatit bilan og‘rigan har bir bemor hayotiga jiddiy qarashi, o‘z ahvolini doimiy nazorat qilishi va muolajani bosqichma-bosqich takrorlab turishi shart. Ayniqsa shifokor bilan bu borada maslahatlashish va uning buyurganlariga qat’iy rioya etish darddan forig‘ bo‘lish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Virusli_gepatit
2. <https://avitsenna.uz/gepatit-d/>
3. <https://lex.uz/uz/docs/-6017442>
4. <https://nvs-railway.uz/oz/post/virusli-gepatit-va-uning-oldini-olish>
5. <https://daryo.uz/2020/09/04/muloyim-qotil-kir-qollar-kasalligi-gepatit-qanday-yuqadi-va-uning-turlari-haqida-nimalarni-bilish-kerak/>